CENTRUM FÖR RÄTTVISA

Stockholm den 17 juni 2022

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Översänds endast per e-post

Remissyttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk COM (2022) 177 final – Dnr Ju2022/01690

Centrum för rättvisa har fått möjlighet att yttra sig över Europeiska kommissionens ovan rubricerade förslag till direktiv och får anföra följande.

1 OM CENTRUM FÖR RÄTTVISA

1.1 Centrum för rättvisa är en ideell och oberoende stiftelse med uppdrag att värna enskildas grundläggande fri- och rättigheter genom rättsprocesser, utbildning och opinionsbildning. Som ett led i detta avger Centrum för rättvisa remissyttranden över lagförslag som kan påverka enskildas grundläggande rättigheter.

Centrum för rättvisa
Skeppsbron 20
Box 2215
103 15 Stockholm
Tel. 08-693 03 80
www.centrumforrattvisa.se
Org. nr 802412-1215
Bankgiro 900-1538
Plusgiro 90 01 53-8

2 CENTRUM FÖR RÄTTVISAS SYNPUNKTER

2.1 Europeiska kommissionen har lämnat ett förslag som syftar till att motverka gränsöverskridande ”munkavleprocesser” – det vill säga rättsprocesser som initieras på svaga eller obefintliga grunder och som syftar till att tysta meningsmotståndare, journalister eller andra som nyttjar sin yttrandefrihet.

2.2 Centrum för rättvisa välkomnar förslaget och ser fördelar med en viss harmonisering av medlemsstaternas regler om rättegångsmissbruk för att motverka otillbörliga rättsprocesser som skadar yttrandefriheten.

2.3 Om direktivet antas kommer det att kräva viss anpassning av reglerna i rättegångsbalken, även om flera av direktivets skyddsregler helt eller delvis redan återfinns i svensk rätt. I 9 kap. rättegångsbalken finns bestämmelser om *straff* för olika typer av rättegångsförseelser, bl.a. för den som mot bättre vetande inleder eller föranleder rättegång i tvistemål samt för den som förhalar en rättegång genom otillbörliga åtgärder (dessa regler borde även kunna ligga till grund för *skadeståndsanspråk* enligt 2 kap. 2 § skadeståndslagen); reglerna i 18 kap. bör täcka större delen av direktivets krav såvitt gäller kärandens ansvar för *rättegångskostnader*; bestämmelsen i 42 kap. 5 § ger rätten möjlighet att genast meddela dom om käromålet är *uppenbart ogrundat*. Lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa *säkerhet* för rättegångskostnader kommer behöva ändras för att leva upp till direktivets krav. Reglerna om *intervention* för NGO:s (artikel 7) har dock ingen motsvarighet i rättegångsbalken. Direktivet kommer således att kräva viss anpassning av de svenska rättegångsreglerna.

2.4 En principiell invändning mot förslaget är att det möjligen hade framstått som lämpligare om reglerna hade gällt rättegångsmissbruk i allmänhet, och inte bara rättegångsmissbruk i de speciella fall som direktivet nu avser. Det är viktigt att domstolarna har tillräckliga verktyg för att snabbt kunna avsluta otillbörliga rättsprocesser, inte minst om de har ett sådant gränsöverskridande inslag som direktivet avser.

2.5 Den synpunkt som Centrum för rättvisa får lämna på förslaget på det här stadiet av lagstiftningsarbetet är att direktivets tillämpningsområde bör förtydligas i vissa avseenden. Det är naturligtvis ofrånkomligt att direktivet kommer ge ett visst utrymme för olika bedömningar och genomföranden. Vidare bygger direktivets skyddsbestämmelser på relativt komplexa intresseavvägningar mellan de olika intressen som berörs. Med hänsyn till enskildas rättssäkerhet, samt att de föreslagna reglerna innebär begränsningar i den grundläggande rätten till domstolsprövning är det dock viktigt att tillämpningsområdet blir så tydligt som möjligt. Det bör t.ex. klargöras:

(a) att direktivet endast ska gälla rättsprocesser mellan privata rättssubjekt. Enligt artikel 2 ska direktivet gälla civilrättsliga tvister, men inte om staten är svarande eller talan gäller åtgärder från det allmänna. Reglerna bör inte kunna åberopas av det allmänna för att freda sig mot skadeståndsanspråk, oavsett i vilken juridisk form det allmänna uppträder. Detta för att reglerna annars skulle kunna inskränka regler om det allmännas skadeståndsansvar. Det bör därför tydliggöras att direktivets skyddsbestämmelser aldrig kan åberopas av staten,

oavsett i vilken juridisk form staten uppträder i rättsprocessen; samt

(b) om och under vilka förhållanden som ett käromål som *delvis* vinner bifall ändå kan betraktas som rättegångsmissbruk (se artikel 3.3 som enligt sin ordalydelse även verkar omfatta anspråk som delvis vunnit bifall). Att knyta olika former av sanktioner till uppenbart ogrundade rättsprocesser framstår som oproblematiskt. Däremot framstår det som mer problematiskt att rikta andra sanktioner än ett visst ansvar för rättegångskostnaderna mot en kärande som delvis fått bifall till sin talan. Om direktivet är avsett att vara tillämplig på rättsprocesser där käranden delvis fått bifall till sin talan, bör det övervägas om det i en sådan situation bör ankomma på *svaranden* att visa att syftet med processen ändå ska bedömas som otillbörligt.

Som ovan,

Fredrik Bergman
Chef för Centrum för rättvisa

Föredraget av juristerna Emanuel Klerfelt Johansson och Alexander Ottosson